

Відгук

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Берлача Анатолія Івановича на дисертацію
Коломойцева Віталія Івановича
на тему «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в Україні в
період дії воєнного стану», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність теми дисертації зумовлена комплексом сучасних суспільно-політичних, правових та безпекових викликів, що постали перед українською державою в умовах повномасштабної збройної агресії. Запровадження воєнного стану об'єктивно трансформувало механізми публічного управління, посилило роль держави в регулюванні економічних і соціальних процесів, а також суттєво розширило дискреційні повноваження органів влади. У таких умовах ризики корупційних проявів не лише не зменшуються, а навпаки – набувають нових форм і масштабів, що становить пряму загрозу національній безпеці, фінансовій стабільності та ефективності державного управління.

Особливої значущості набуває проблема запобігання корупції у сферах, пов'язаних із розподілом бюджетних коштів, оборонними закупівлями, гуманітарною допомогою та відновленням інфраструктури. В умовах обмеженості ресурсів та підвищеного навантаження на державні фінанси ефективні антикорупційні механізми є необхідною передумовою забезпечення соціально-економічної стабільності, підтримки довіри громадян до публічної влади та належного функціонування державних інституцій.

Крім того, боротьба з корупцією в умовах воєнного стану має стратегічне значення для євроінтеграційного курсу України, оскільки рівень ефективності антикорупційної політики є одним із ключових критеріїв оцінки держави з боку міжнародних партнерів. Успішна протидія корупції сприяє не лише зміцненню демократичних інститутів, а й формує підґрунтя для повоєнного відновлення та економічного розвитку країни.

Водночас наукова розробка адміністративно-правових засад запобігання корупції саме в умовах воєнного стану залишається недостатньо системною та потребує комплексного дослідження. Необхідність удосконалення правових механізмів, адаптації антикорупційної політики до кризових умов, забезпечення балансу між безпекою та правами людини, а також підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації обумовлює високий рівень наукової і практичної значущості обраної теми.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача

Рецензування дисертаційного дослідження, присвяченого тем «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в Україні в період д воєнного стану», дає підстави стверджувати, що подана робота є належн структурованою, логічно побудованою та внутрішньо цілісною науковою працею. Дисертація ґрунтується на опрацюванні значного масиву нормативно-правови актів, міжнародних документів, актів антикорупційного законодавства, а також наукових джерел у галузі адміністративного права, адміністративного процесу антикорупційної політики та публічного управління, що забезпечило належн теоретичний рівень дослідження та коректність постановки наукової проблеми. Виклад матеріалу характеризується системністю, послідовністю та належним рівнем наукової аргументації, а структура роботи відповідає поставленій меті т визначеним завданням.

Наукова обґрунтованість і практична значущість одержаних результатів викладених у сформульованих положеннях, висновках і пропозиціях забезпечуються належною теоретико-методологічною основою дослідження використанням комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів адекватних предмету та логіці роботи, а також критичним осмисленням сучасни доктринальних підходів і правозастосовної практики. Застосований методологічний інструментарій дав змогу здобувачеві комплексно дослідити зміст адміністративно-правових засад запобігання корупції в Україні в умовах воєнного стану, виявити особливості функціонування антикорупційного механізму в кризових умовах та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо його вдосконалення.

Достовірність результатів дисертації підтверджується їх науковою новизною, яка полягає у розробленні та уточненні низки положень, важливих для подальшого розвитку адміністративного права та вдосконалення національної антикорупційної політики в особливий період. Отримані результати мають не лише теоретичне, а й виразне прикладне значення, оскільки можуть бути використані у правотворчій діяльності, практиці функціонування суб'єктів запобігання корупції, а також у процесі вдосконалення адміністративно-правового регулювання відповідної сфери. Дисертація має характер самостійного завершеного наукового дослідження та містить аргументовані висновки і рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності механізмів запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану.

Окремо слід відзначити дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. У роботі простежується належна культура використання наукових джерел, коректне цитування праць інших авторів, відсутність ознак академічного плагіату, недобросовісних запозичень чи компілятивного викладу без самостійного наукового опрацювання, що свідчить про належний рівень академічної відповідальності здобувача та дотримання вимог наукової етики.

Основні результати дисертаційного дослідження апробовано й відображено наукових публікаціях здобувача. Аналіз змісту дисертації та оприлюднених праць дає підстави констатувати належний рівень аргументованості, послідовності та наукової обґрунтованості отриманих результатів у межах визначених мети і завдань дослідження. Публікації відображають ключові положення дисертації, засвідчують апробацію її результатів у науковому середовищі та відповідають встановленим вимогам щодо висвітлення основних наукових здобутків автора. У цілому це дає підстави оцінити дисертаційну роботу як таку, що має належний науковий рівень теоретичну і практичну цінність та відповідає вимогам, що ставляться до дисертаційних досліджень такого рівня.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексних досліджень, межах яких здійснено системне осмислення адміністративно-правових засад запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану. У ході дослідження здобувачем сформульовано низку нових наукових положень, висновків і рекомендацій, що мають значення для подальшого розвитку адміністративно-правової доктрини, удосконалення антикорупційного законодавства та практик його застосування.

Уперше на рівні комплексного адміністративно-правового дослідження розкрито цілісну модель адміністративно-правових засад запобігання корупції в Україні в умовах воєнного стану як особливого правового режиму, що трансформує механізми публічного управління, змінює співвідношення між вимогами безпеки та прозорості, а також обумовлює необхідність адаптації антикорупційних інструментів до кризових умов функціонування держави. Доведено, що воєнний стан не скасовує антикорупційні стандарти, а, навпаки, актуалізує потребу в їх переосмисленні крізь призму інституційної стійкості, правової визначеності, післяфактум-прозорості та підвищеного контролю за використанням публічних ресурсів (підрозділ 1.1).

У роботі обґрунтовано історико-правову періодизацію становлення національної системи запобігання корупції, яка охоплює ранньонезалежний, інституціоналізаційний, перехідний і сучасний етапи розвитку. Автором встановлено, що кожен із цих етапів характеризується власним співвідношенням каральних, превентивних та інституційних засобів антикорупційного впливу, а сучасний період відзначається формуванням спеціалізованої антикорупційної інфраструктури, стратегічним плануванням та інтеграцією міжнародних стандартів у національне правове регулювання.

Дисертантом удосконалено наукові підходи до розуміння нормативно-правового механізму запобігання корупції в умовах воєнного стану як системи, що

функціонує у взаємодії національного законодавства, міжнародно-правових стандартів, євроінтеграційних вимог та спеціальних воєнних процедур. Доведено, що сучасна національна модель антикорупційної політики розвивається в коєволюції з *acquis* ЄС, Конвенцією ООН проти корупції та іншими міжнародними зобов'язаннями України, а поєднання принципу безпеки з принципом прозорості реалізується через диференційований доступ до інформації, зовнішній аудит парламентський контроль.

У роботі набуло подальшого розвитку положення про еволюцію доктрин запобігання корупції від переважно карального до превентивно-процесуального підходу. Встановлено, що сучасна адміністративно-правова модель запобігання корупції включає фінансовий контроль, врегулювання конфлікту інтересів, інститути викривачів, антикорупційну експертизу, механізми громадського нагляду та цифрові інструменти контролю. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану така модель повинна доповнюватися верифікованими індикаторами ефективності, уточнення меж адміністративної відповідальності та посиленням інституційної координації (підрозділ 2.1).

В.І. Коломойцевим уперше запропоновано багаторівневу класифікацію суб'єктів запобігання корупції за організаційно-правовим статусом, рівнем компетенції, характером функціонального впливу та спеціалізацією. На цій основі виокремлено інституціоналізованих і неформалізованих суб'єктів загальнодержавних, регіональних, місцевих і секторних суб'єктів; превентивних, реагуючих, контрольних і наглядових суб'єктів, а також суб'єктів публічного впливу. Доведено, що в умовах воєнного стану особливого значення набувають неформалізовані й секторні суб'єкти, які виконують компенсаторну роль у разі звуження доступу до публічної інформації чи інституційних обмежень.

Дисертантом удосконалено теоретичне уявлення про систему принципів адміністративно-правової діяльності у сфері запобігання корупції. Визначено, що її основу становлять принципи законності, верховенства права, відкритості і прозорості, превентивності, професіоналізму та спеціалізації, взаємодії і координації, відповідальності й підзвітності. При цьому доведено, що в умовах воєнного стану ці принципи набувають адаптивного змісту: відкритість реалізується з урахуванням безпекових обмежень, координація – через міжвідомчу взаємодію і в кризових умовах, а підзвітність – через посилення зовнішнього й громадського контролю за використанням публічних ресурсів.

Автором уперше виявлено особливості форм і методів адміністративно-правової діяльності у сфері запобігання корупції в період воєнного стану. Доведено, що така діяльність поєднує профілактичні форми (правове інформування, навчання, моніторинг, антикорупційну експертизу, аналіз ризиків) та оперативно-реагуючі форми (розслідування, перевірки, адміністративні стягнення, міжвідомчу

координацію). Обґрунтовано, що методи антикорупційного впливу мають базуватися на збалансованому поєднанні переконання, контролю, примусу та цифрового супроводу управлінських процедур.

У дисертації набули подальшого розвитку положення щодо адаптації зарубіжного досвіду у сфері запобігання і протидії корупції до українських правових реалій. Встановлено, що ефективне використання міжнародних практик можливе лише за умови їх системного переосмислення, а не формального запозичення. Доведено, що найбільш перспективними для України є: забезпечення реальної інституційної незалежності антикорупційних органів, розвиток цифрових інструментів прозорості публічних фінансів, активізація міжнародної співпраці у сфері повернення активів, антикорупційна освіта та впровадження якісних критеріїв оцінки ефективності діяльності антикорупційних інституцій.

Автором уперше обґрунтовано концепт “адаптивної стійкості” антикорупційної системи як ключової характеристики функціонування механізму запобігання корупції в умовах воєнного стану. Визначено, що така стійкість забезпечується поєднанням інституційної автономії спеціалізованих органів, процесуальної визначеності підслідності та нагляду, міжвідомчої інформаційної взаємодії, цифрових засобів контролю, а також режиму інституціоналізованої післяфактум-прозорості в секторах підвищеного корупційного ризику.

Дисертантом удосконалено науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану, зокрема в частині: нормативного закріплення спеціальних процедур відкритості в чутливих секторах; створення регламентованої міжвідомчої інформаційної інфраструктури між НАЗК, НАБУ, САП, ДБР та іншими органами; посилення гарантій для викривачів; запровадження реєстрів проєктів відбудови й механізмів повного контрактного розкриття; удосконалення критеріїв оцінки ефективності антикорупційних органів; забезпечення балансу між потребами безпеки та вимогами підзвітності (с. 188).

Отже, наукова новизна дисертації полягає в розробленні цілісної концепції адміністративно-правових засад запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану, яка поєднує теоретичне осмислення трансформації антикорупційної політики, систематизацію суб’єктного та принципового складу відповідної діяльності, аналіз воєнних викликів і формування прикладних рекомендацій щодо підвищення ефективності антикорупційної системи в умовах безпекових загроз, повоєнної відбудови та європейської інтеграції України.

Рецензоване дисертаційне дослідження ґрунтується на системному аналізі та узагальненні значного масиву наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених у галузі адміністративного права, адміністративного процесу, антикорупційної політики, публічного управління та теорії держави і права, у яких розкриваються

питання правової природи корупції, механізмів її запобігання, особливостей функціонування антикорупційних інституцій, а також специфіки правового регулювання публічної влади в умовах особливих правових режимів. Це дало змогу автору належно окреслити стан наукової розробки проблеми, визначити дискусійні аспекти відповідної тематики та сформувати цілісне бачення адміністративно-правових засад запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Нормативно-правову основу роботи становлять Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері запобігання та протидії корупції, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а також інші підзаконні нормативно-правові акти, що визначають організаційні та процедурні засади функціонування системи запобігання корупції, діяльності спеціалізованих антикорупційних органів, механізмів фінансового контролю, врегулювання конфлікту інтересів, доступу до публічної інформації, публічних закупівель, контролю за використанням бюджетних коштів і реалізації правового режиму воєнного стану. Аргументацію авторських висновків щодо шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення запобігання корупції посилено залученням порівняльно-правового матеріалу, аналізом міжнародних стандартів та практик адаптації антикорупційного законодавства до кризових і безпекових умов.

Теоретичне підґрунтя дисертації сформовано на основі положень загальної теорії права, адміністративного права, адміністративного процесу, фінансового права, а також окремих положень конституційного права та теорії публічного управління, що дало змогу автору комплексно висвітлити міжгалузевий характер досліджуваної проблематики, розкрити особливості взаємодії правових, інституційних і процедурних механізмів у сфері запобігання корупції та обґрунтувати значення відповідних адміністративно-правових засад для забезпечення належного врядування в умовах воєнного стану. Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані щодо актуального стану правового регулювання антикорупційної діяльності, практика функціонування суб'єктів запобігання корупції, матеріали, що характеризують трансформацію механізмів прозорості, підзвітності та контролю в умовах воєнного стану, що забезпечило можливість об'єктивно визначити наявні проблеми та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства і практики його застосування.

Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є належно аргументованими як з огляду на внутрішню логіку викладу, так і з позицій методології наукового пізнання. Їх отриманню передувала ґрунтовна аналітична робота, що охоплювала опрацювання нормативно-правових актів, міжнародних документів, матеріалів правозастосовної практики, а також широкого кола

вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, присвячених проблематики антикорупційної політики, адміністративно-правового регулювання діяльності антикорупційних органів та специфіки функціонування публічного адміністрування в умовах надзвичайних правових режимів. Достатній рівень достовірності та наукової обґрунтованості результатів забезпечено використанням значного масиву джерел, узагальненням практичних матеріалів і застосуванням методів, адекватних предмету дослідження. Автор демонструє належне володіння формальними юридичними, системно-структурним, структурно-функціональним, порівняльними правовими методами, а також прийомами логічного аналізу, синтезу, узагальнення та класифікації, що позитивно позначається на якості аргументації й переконливості зроблених висновків.

Обґрунтованість і вірогідність результатів дисертаційної роботи зумовлені також належним добром джерельної та емпіричної бази. Дисертантом опрацьовано значну кількість нормативно-правових актів, міжнародних стандартів, стратегічних документів, наукових праць і аналітичних матеріалів, що дозволило комплексно висвітлити заявлену проблематику. Додатковим свідченням якості проведеного дослідження є логічно вибудована структура дисертації, яка забезпечує послідовність викладення матеріалу, взаємозв'язок розділів і підрозділів, а також цілісність наукової аргументації. У підсумку завдання, визначені автором для досягнення мети дослідження, виконані на належному методологічному рівні, що свідчить про сформованість у здобувача необхідних навичок наукової діяльності та вміння коректно застосовувати методологічний інструментарій у процесі дослідження складної й багатокомпонентної правової проблематики.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації висновки й пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній діяльності – для подальшого опрацювання теоретичних і прикладних аспектів адміністративно-правового забезпечення запобігання корупції, особливостей функціонування антикорупційної системи в умовах воєнного стану та адаптації міжнародних стандартів до національної правової системи; у правотворчій та правозастосовній діяльності – з огляду на наявність пропозицій щодо вдосконалення чинного адміністративного та антикорупційного законодавства, а також рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності суб'єктів запобігання корупції, посилення міжвідомчої координації, забезпечення прозорості й підзвітності у використанні публічних ресурсів; у навчальному процесі – під час викладання у закладах вищої освіти дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративний процес», «Антикорупційне право», «Публічне управління» та інших навчальних курсів відповідного спрямування.

Загальна оцінка змісту дисертації та ступеня її завершеності дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота на тему «Адміністративно-правові засади

запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану» має цілісний, структурований і комплексний характер. Матеріал викладено логічно та послідовно, розділи й підрозділи взаємопов'язані, а зміст дисертації відповідає заявленим меті завданням дослідження. Автором забезпечено належну системність у висвітленні теоретичних положень і формулюванні практико-орієнтованих висновків, що дозволяє розглядати роботу як завершене наукове дослідження.

У частині дотримання академічної доброчесності слід відзначити коректність використання джерельної бази, послідовність у науковому цитуванні та належне оформлення посилань на нормативні акти, міжнародні документи, наукові праці, аналітичні матеріали. Стиль викладу та характер аргументації свідчать про самостійність виконання дослідження, відсутність ознак некоректних запозичень, дотримання загальноприйнятих етичних стандартів наукової роботи.

За формальними та змістовими критеріями дисертація відповідає вимогам, установленим чинними нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки України, зокрема положенням Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження В.І. Коломойцева, варто вказати на певні дискусійні положення:

1) Попри те, що назва дисертації акцентує увагу саме на адміністративно-правових засадах запобігання корупції, у змісті роботи доволі часто відбувається зміщення у бік ширшої категорії – протидії корупції, яка охоплює не лише превентивні, а й юрисдикційні, правоохоронні та каральні механізми. У результаті окремих положень не завжди достатньо чітко розмежовано профілактичні адміністративно-правові інструменти та заходи реагування на вже вчинені корупційні правопорушення. Це дещо ускладнює цілісне сприйняття авторської концепції та потребувало б більш послідовного окреслення меж предмета дослідження;

2) Підрозділ 1.1, присвячений історико-правовому генезису антикорупційної політики, є змістовно насиченим і логічно побудованим, однак у ньому відчувається переважання дескриптивного підходу над аналітичним. Дисертант ґрунтовно описує етапи становлення антикорупційної системи, проте меншою мірою розкриває причинно-наслідкові зв'язки між зміною політико-правового режиму, трансформацією правового інструментарію та реальним впливом цих змін на

адміністративну спроможність держави. У цьому аспекті робота виграла б ві- ширшого використання критичного аналізу ефективності окремих історични- моделей антикорупційного регулювання;

3) Запропонована автором багаторівнева класифікація суб'єктів запобігання- корупції є безумовно цікавою та евристично цінною, однак окремі її елементи- викликають дискусію. Зокрема, віднесення до суб'єктів запобігання корупц- настільки широкого кола акторів, як журналісти, аналітичні центри, активісти ч- представники засобів масової інформації, потребує додаткового теоретичног- обґрунтування саме в адміністративно-правовому сенсі. У роботі доцільно було- чіткіше розмежувати суб'єктів, які наділені владно-управлінськими ч- контрольними повноваженнями, і суб'єктів громадського впливу, які не є носіям- адміністративної компетенції у вузькому юридичному значенні;

4) Автор переконливо окреслює систему принципів адміністративно-правово- діяльності у сфері запобігання корупції, однак не всі з них розкрито саме я- адміністративно-правові (с. 95-100). Частина принципів має загальноправовий аб- міжгалузевий характер, як-от верховенство права, законність, відкритість- відповідальність, і в роботі не завжди достатньо виразно показано, яким саме чином- вони трансформуються в спеціальні принципи адміністративно-правового механізм- запобігання корупції в умовах воєнного стану, що не нівелює значення висновкі- дисертанта, однак зумовлює потребу у більш чіткому галузевому позиціонуванн- відповідних положень.

Висловлені зауваження не мають визначального характеру та не впливають н- загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи; вони радше відображають окреме- дискусійні аспекти досліджуваної проблематики й можуть слугувати підґрунтям дл- подальших наукових пошуків у відповідному напрямі.

Аналіз результатів дисертаційного дослідження дає підстави дійти висновку- що дисертація В.І. Коломойцева є самостійною, цілісною та завершеною науковою- працею, у якій представлено авторське бачення адміністративно-правових засад- запобігання корупції в Україні в період дії воєнного стану, а також запропоноване- низку науково обґрунтованих положень, висновків і рекомендацій, що мають- теоретичне та практичне значення.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що дисертаційне дослідження н- тему «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в Україні в період ді- воєнного стану» є завершеною науковою роботою, у межах якої отримано нове- науково обґрунтовані результати та запропоновано авторське вирішення важливого- наукового завдання, що полягає у комплексному аналізі сучасного стану- адміністративно-правового забезпечення запобігання корупції в умовах воєнного- стану та визначенні перспектив його подальшого вдосконалення.

Дисертація відповідає вимогам, установленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а також Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

З урахуванням викладеного, автор дисертації – Віталій Іванович Коломойцев – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри службового та медичного права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

А.І. Берlach

ПІДПИС ЗАСВІДАЧУ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
КАРАУЛЬНА

02.04.

